
Patricierhus i Kristiania

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Patricierhus i Kristiania	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: I.	6

Patricierhus i Kristiania

Kilde Indskrivning af Kaj Munks håndskrevne manuskript, som findes i et gråt kladdehæfte uden sidenummerering eller aktinddeling. KMF-nr. 21.09.01.

Indledning

Meget taler for, at dette ufærdige og udaterede skuespiludkast blev skrevet tidligt i 1940'erne, på et tidspunkt hvor Munk pga. besættelsen i særlig grad var optaget af Nordens fællesskab og skandinavismen.

Dette brudstykke af et skuespil handler om den kierkegaard-påvirkede og grundtvig-inspirerede norske præst og højskolelærer Christopher Bruun (1839-1920), som i 1864 frivilligt kæmpede på dansk side ved Dybbøl. Handlingen tager sin begyndelse i Christophers studieår, hvor han af Munk portrætteres som en alvorlig ung mand, der – som mange andre skandinaviske studenter på dette tidspunkt – har mistet sin interesse for skandinavismen, fordi bevægelsen ikke længere har den samme radikalitet som i 1840'erne, og nu er blevet salon-fähig. Det er imidlertid et mere trivielt problem Christopher i nærværende scene er konfronteret med. Han skal tage stilling til en kærlighedserklæring fra den livsglade Svanhild, hvis navn minder om karakteren Svanhild, som i Henrik Ibsens *Kærlighedens Komædie* (1862) forelsker sig i digteren Falk. Karakteristisk nok spørger denne i første akt: "Hvem ru-ster seg for sandhed nu til dags? / Hvem er personens indsats vel til lags? / Hvor findes helten?" Hvis Munk har holdt sig til den historiske sandhed, må handlingen finde sted engang i begyndelsen af 1860'erne. I 1863 rejste Christopher Bruun med sin mor og sine søskende til Rom, hvor han tog del i det nordiske kunstneriske miljø og vendte tilbage til Norge i løbet af foråret 1864, kort efter at krigen mellem Danmark og Østrig-Prøjsen var brudt ud. Den tale, han holdt i studentersamfundets regi i Kristiania den 2. april 1864 var helt i Kaj Munks ånd. Han bebrejdede sine landsmænd deres passivitet og formanede dem til at lære at forstå "Handlingens Sprog". Han afsluttede sin tale med følgende udfordring: "Idealitet, Sandhed og Ret er ikke noget, man har til at holde Taler over ved festlige Lejligheder, men til at leve, kæmpe og dø for, om det kræves." Det var kun naturligt, at Munk – med tanke på Besættelsen – interesserede sig for ham som historisk figur. Meningen var sandsynligvis at beskrive, hvorledes Christopher Bruun igen blev grebet af den nordiske tanke og ofrede alt for den, men stykket blev aldrig skrevet fær-

digt. Grundet sin tematik vedrørende Nordens samling har skuespiludkastet berøringspunkter med *Egelykke* (1940).

Dette ufuldendte fragment har ingen større æstetisk værdi, men dialogen og sproget er mundret, frisk og let. Udkastet udgives her for første gang.

Patricierhus i Kristiania

1. Akt: I.

Patricierhus¹ i Kristiania². Det er ved at skumre.

- (1) Christopher Bruun: ³ Kom ind.
- (2) Svanhild: Goddag, Christopher.
- (3) Chr.: Hvad? er det dig, Svanhild. Mor er ikke hjemme.
- (4) Svanhild: Nej, vel. Det regnede jeg ogsaa med. Jeg saa hende gaa forbi vore Vinduer. Saa stak jeg herhen. Det kunde da altid ske, han var hjemme.
- (5) Chr.: Det er underligt med dig.
- (6) Svanhild: Nej.
- (7) Chr.: Hvis jeg skulde have digtet en ung Pige, saa skulde hun have staaet ved Døren og været flov og hakket i det: Jeg – jeg – jeg troede, din M – Mor var hj – hjemme.
- (8) Svanhild: Hvad skulde det gøre godt for?
- (9) Chr.: Jo, for hun var blufærdig.
- (10) Svanhild: Naa, er det saadan med at lyve.
- (11) Chr.: Lyve kan man egentlig ikke kalde det. Og hvorfor kan man egentlig ikke det. Hun siger dog noget, hun ved ikke passer. Og alligevel lyver hun ikke. Hun udtrykker sig i overensstemmelse med sit Væsen.
- (12) Svanhild: Saa er altsaa hendes Væsen løgnagtigt.
- (13) Chr.: Hov, bi⁴ nu lidt. Der er noget, jeg maa have regnet ud der.
- (14) Svanhild: Ja, undskyld, men det har jeg ikke Tid til at vente paa. For du skal vel af Sted om et Øjeblik.
- (15) Chr.: Jeg? Hvorhen.
- (16) Svanhild: Til Studentermøde selvfølgelig.
- (17) Chr.: Aah! naa det! næ.
- (18) Svanhild: Du maa endelig ikke blive hjemme for min Skyld. Det vil sige, det maa du egentlig godt. Naa, men nu er jeg vel fræk igen.

¹*Patricierhus*: Ordet "patricier" kommer af latin og betegner personer af gammel, fornem slægt. [ODS]

²*Kristiania*: Norges hovedstad Oslo havde i perioden 1624-1925 navnet Christiania (efter Kong Christian 4.), efter en retskrivningsreform i 1877 skrevet Kristiania.

³*Christopher*: Christopher Bruun (1839-1920), norsk højskolemand og præst, der var fascineret af Kierkegaards forfatterskab og af Grundtvig. [ODS]

⁴*bi*: Ældre ord eller dialektalt for "at vente". [ODS]

- (19) Chr.: Nej, der er ogsaa noget, jeg skal tænke over. For egentlig er du jo fræk, med saadan at buse paa med alting. Og saa er du den blufærdigste Pige, jeg har kendt.
- (20) Svanhild: Ja, for du har aldrig kendt andre og du kender heller ikke mig. Hvorfor vil du ikke til Møde i Aften?
- (21) Chr.: Af den gyldigste Grund af alle: jeg gider ikke. De snakker Skandinavisme⁵ hver eneste Aften, saa Ørerne er ved at falde en af Hovedet. Norden hænger mig langt ud af Halsen forsikrer jeg dig. Jeg kan snart ikke taale at høre Danmarks eller Sverigs Navn blive nævnet uden at faa Kvalmefornemmelser.
- (22) Svanhild: Maa jeg prøve et Bak paa din Pibe⁶, Christopher?
- (23) Chr.: Ja, næ, du maa ikke.
- (24) Svan.:⁷ Ahh! hvorfor ikke? Jo, jamen det vil jeg. Det var ogsaa dumt at spørge.
- (25) Chr.: Saa saa saa
- (26) Svan.: Man skal aldrig spørge. Man skal gøre det. Hit med den. – Puhpøj, smager det saadan. Værsgod. Næh, at I gider. Du behøver saamænd ikke at tørre den saa omhyggeligt af igen. Jeg har ikke Brystsye⁸.
- (27) Chr.: Du maatte slet ikke.
- (28) Svan.: Hvorfor, om jeg maa vide det.
- (29) Chr.: Ryge af min Pibe. Det er omtrent det samme som et Kys.
- (30) Sv.:⁹ Var det saa en Ulykke?
- (31) Chr.: Jeg ser jo ikke helt paa det som I andre. Jeg kan saamænd godt fortælle dig, Svanhild, at jeg har givet mig selv det Løfte aldrig at kysse nogen ung Pige ...
- (32) Svanhild: Du er da en underlig en.
- (33) Chr.: undtagen hende, jeg vil gifte mig med.
- (34) Svanhild: Saa kunde du jo gifte dig med mig.
- (35) Chr.: Ja, det kunde jeg egentlig godt, Svanhild, det kunde jeg egentlig godt, jo, det kunde jeg egentlig godt, jo, hvis bare ikk ...
- (36) Svanhild: Hvis bare ikke hvad.
- (37) Chr.: Hvis bare ikke at det var saadan, at jeg regner med at jeg aldrig vil gifte mig. Hvor kan det være, at den Aare der i din Hals hamrer saadan.
- (38) Svanhild: Det er fordi – – – er det virkelig sandt, du godt kunde tænke dig at gifte dig med mig.

⁵*Skandinavisme*: Bevægelse i 1800-tallet, som ud fra de skandinaviske folks fælles oprindelse ønskede at styrke forbindelserne mellem Danmark, Norge og Sverige. Skandinavismen udsprang af romantikkens syn på historien og det nationale, og tanken om en skandinavisk enhed kan ses fx hos Oehlenschläger og Grundtvig. Bevægelsen havde sit tilholdssted hovedsagligt i akademiske kredse. [ODS]

⁶*et Bak paa din Pibe*: Ordet "bak" er muligvis en spøgefuld dannelse af "tobak" og betegner den handling at ryge på pibe eller cigar med korte og hurtige drag. [ODS]

⁷ I det håndskrevne manuskript: Midlertidig ny notation for 'Svanhild'.

⁸*Brystsye*: Almindeligt ord for lungetuberkulose. [ODS]

⁹ I det håndskrevne manuskript: Enkeltstående tilfælde af forkortelse for Svanhild.

(39) Chr.: Ja, det er, Svanhild

(40) Svanhild: Du holder altsaa ligefrem af mig?

(41) Chr.: Ja, holder af og holder af. Hvad er det at holde af?

(42) Svanhild: Aah, din Træmand, hvad det er at holde af! Det er det, jeg gør af dig. Kan du saa forstaa det. Og Herregud, kom saa her Christopher og lad os være gode Venner, hvad? Naa, Tak, saa – ja.

(43) Chr.: Jamen –

10

(44) Svanhild: Nej, du skal kysse mig, Christopher, saadan og saadan og blive med det altsaa¹¹. For jeg skal sige dig noget, jeg skal hviske dig en Hemmelighed, men du maa ikke fortælle den til nogen andre vil du love mig det.

(45) Chr.: Nej, jeg vil ikke. Men jeg vil tie med den uden at love dig det.

(46) Svanhild: Og det er – nu skal du høre; det er den, at der ikke er saa lykkelig en Pige til i hele Verden som mig. Ja, for Mor hun siger: hvordan skal det gaa med dig, din forkælede Unge, du faar jo alt, hvad du peger paa. Og saa har jeg sagt: Nej, Christopher, ham faar jeg ikke. For han vil ikke. Og nu vilde du altsaa alligevel.

(47) Chr.: Jeg ved skam ikke, om jeg vilde. Men du sagde jo, jeg skulde.

(48) Svanhild: Dengang jeg gik herhen i Dag, saa sagde jeg ligesaa stille til mig selv: I Dag skal det afgøres. For hvis han kan modstaa mig i Dag, saa kan han altid modstaa mig. Saa er der simpelthen ikke noget at gøre. Lagde du ikke Mærke til, at jeg var usædvanlig køn i Dag, endnu mere end jeg plejer.

(49) Chr.: Jo, Svanhild køn og køn – egentlig køn kan man vel ikke sige, at du har¹².

(50) Svanhild: Saa da!

(51) Chr.: Jamen Svanhild!

(52) Svanhild: Nej, lad mig være!

(53) Chr.: Jamen Svanhild da, er du fornærmet? Jamen Sandheden kan da ikke fornærme dig.

(54) Svanhild: Tak skal du have. Engang til. Nu kan det ellers være nok.

(55) Chr.: Jamen vil du da have, jeg skal staa og lyve for dig?

(56) Svanhild: Lyve og lyve. Du er en Nar med din evindelige Sandheds kærlighed¹³. Du kan vel i det mindste være høflig.

(57) Chr.: Jamen du hørte mig jo slet ikke ud. For mig er det ikke noget saa vigtigt, at en Pige er smuk. For mig er det meget vigtigere, at – at hendes Sjæl – at den er smuk.

¹⁰ På dette sted står der i originalmanuskriptet et overstreget tekststykke, som her gengives i et afsnit benævnt "Overstreget tekststykke" til sidst i teksten.

¹¹ *med det altsaa*: Her skal formentlig stå 'ved med det altsaa'.

¹² Skulle formentlig være 'var'.

¹³ *kærlighed*: "Sandheds-kærlighed" ville give bedre mening.

- (58) Svanhild: Ja, saa duer jeg jo slet ikke.
- (59) Chr.: Jo, det er netop det, du gør. Der er noget ved dig – nej, jeg kan ikke forklare det
- 14
- (60) Svanhild: Prøv alligevel paa det.
- (61) Chr.: Det er bare det, at du og jeg er saa forfærdeligt forskellige, og derfor har jeg tit tænkt paa, at vi passer saadan sammen.
- (62) Svanhild: Hvorfor har du aldrig ladet dig mærke med, at du tænkte saadan?
- (63) Chr.: Fordi jeg kunde jo tage fejl. Det kunde jo være noget, jeg bildte mig ind.
- (64) Svanhild: Det kunde det jo stadigvæk være.
- (65) Chr.: Nej, Svanhild, nej. Nu har vi to kysset hinanden, og nu hører vi sammen i Liv og Død og Evighed. For nu er du min egen gode Pige.
- (66) Svanhild: Chr., ved du, hvorfor jeg var saa glad i Dag, da jeg kom.
- (67) Chr.: Nej?
- (68) Svanhild: Saa glad, at du slet ikke kunde modstaa mig? Det var fordi men det kan jeg fortælle dig en anden Gang.
- (69) Chr.: Ja, det kan du jo ogsaa.
- (70) Svanhild: Er du da ikke en lille Smule nysgerrig. Du er da ogsaa det utaaleligste Mandfolk, jeg har haft med at gøre.
- (71) Chr.: Jo. Jamen jeg vil da gerne høre det
- (72) Svanhild: Vil du? Kom saa her da. Jo, det var fordi – at – ja, altsaa at jeg er rask.
- (73) Chr.: Ja! rask!
- (74) Svanhild: Naa, jamen nej, det snakker vi ikke mere sammen om. Kæreste! nu kommer der nogen. Tiden er løbet fra os. Det er nok din Mor. Skynd dig at give mig et Kys til inden hun kommer. Og saa bare et til. Og saa – Far siger ogsaa, at Skandinavismen kan ikke blive til noget, saa længe eet af Landene trænger mere til den end de andre to.
- (75) Fru Bruun: Men er du ikke gaaet til Møde, Christopher. Hvad? er her nogen. Aah, det er dig, lille Svanhild.
- (76) Svanhild: Ja, jeg troede – jeg regnede med, at Fru Bruun var hjemme. Det var den Opskrift paa Søsterkage. Jeg skulde hilse og sige Tak fra Mor, nu har hun skrevet den af.
- (77) Fru Bruun: ¹⁵ Det er godt, mit Barn (klapper hende paa Kinden) Men hvor er du varm. Det er rigtignok ikke til at mærke paa dig, at det kropfryser. Man skulde tro – – men her er for Resten ogsaa varmt inde – – vil du ikke sidde – – aah, som jeg snakker. Skal du ikke af Sted til Møde, Christopher.

¹⁴ Sic.

¹⁵ Efterfølgende hovedsageligt 'Fru B.' ved aktørangivelse.

- (78) Chr.: Jeg bliver hjemme. Jeg kan det Møde udenad paa Fingrene. Jeg interesserer mig i Virkeligheden slet ikke for Skandinavismen.
- (79) Fru B.: Fy! det maa du ikke sige. Det mener du jo i Virkeligheden slet ikke. Enhver aandelig interesseret Student – ja, jeg betænker mig ikke paa at sige: enhver ung Mand, der er noget ved, kan i Dag ikke komme uden om Skandinavismen. Du er da ikke syg, min Dreng.
- (80) Chr.: Vorherre bevares!
- (81) Fru B.: Jeg syntes¹⁶ du i den Tid har interesseret¹⁷ for lidt for de Ting, du før gik op i. Skandinavismen er en stor Ide. Der maa være noget i Vejen med den Ungdom, som ikke kan begejstres for Idealerne.
- (82) Chr.: Men kære lille Mor, saadan plejer du da aldrig at tage paa Vej.
- (83) Fru B.: Nej, det gør jeg visst heller ikke. Du maa undskylde mig. Jeg tror, jeg har lidt Hovedpine i Dag. Det er det hele.
- (84) Svanhild: Saa vil jeg rigtignok ikke staa og trætte Dem.
- (85) Chr.: Mor, Svanhild og jeg har forlovet os.
- (86) Svanhild: Men Christopher, saadan noget maa du jo slet ikke sige. Du maatte jo da i hvert Fald tale med mine Forældre først.
- (87) Fru B.: Har I – jamen saa siger jeg – nej, hør, I er alt for unge – jeg siger rigtignok som Svanhild: du maa først tale med Svanhilds Forældre.
- (88) Chr.: Du har jo altid godt kunne lide Svanhild, Mor. Du har altid syntes, vi var et passende Parti for hinanden.
- (89) Fru B.: Jo, min kære Dreng, ja, min kære Pige, jo, det har jeg, det syntes jeg jo ogsaa endnu. Det er bare det - I er saa unge – Tiden er saa uendelig – – Hvad er nu det for en Larm igen.
- (90) Chr.: Det er den Ungdom, der er noget ved – den, der kan begejstres for Idealerne. Hør, det er Carl Plougs Sang¹⁸.
- (91) Svanhild: Det lyder nu alligevel godt. Kom du, kom, vi vil ned og være med og synge med. Jeg løber først. Vi behøver jo ikke følges ad ned. Men Kære! der har vi dem jo.
- (92) Advokatus: Højstærede Fru Bruun, tilgiv, at vi trænger ind i Deres Hus.
- (93) Medicus: Vi vil gerne have Lov til at anstille en Undersøgelse paa Deres Søn.
- (94) Teologus: Og især granske hans Hjerter og Nyrrer.
- (95) Fru Bruun: Folk af Deres Sindelag, mine Herrer, er altid velkomne i mit Hjem

¹⁶ Ordet 'syntes' bruges fejlagtigt flere gange som nutidsform.

¹⁷ Her mangler formodentligt et 'dig'.

¹⁸ *Carl Plougs Sang*: Carl Ploug (1813-1894) var en dansk journalist, politiker og digter. Han blev en central figur i 1830'ernes og 1840'ernes studenterskandinavisme og arbejdede for en skandinavisk union. Ploug skrev bl.a. programdigtet "Længe var Nordens herlige Stamme" (1842), hvilket udmærket kunne være den sang, der omtales i skuespillet. [ODS]

- (96) Fru Bruun: Men dog! er du ikke gaaet til Møde, Christopher. Aah, er her nogen. Hvem er det? Men, Svanhild, er det dig, mit Barn?
- (97) Svanhild: Ja, jeg troede – jeg regnede med, at Fru Bruun var hjemme. Det var den Opskrift paa Søsterkage. Jeg skulde hilse og sige Tak fra Mor, nu har hun skrevet den af.
- (98) Fru B.: Det er godt, min Pige. Tak skal du have. Men Gud, hvor er du varm. Det er ikke til at mærke paa dig, det er Snevej. Jeg tror, det Møde er høje Tid Christopher.
- (99) Chr.: Jamen jeg vil ikke derhen. Jeg kan det Møde udenad paa Fingrene. Og jeg interesserer mig i Virkeligheden slet ikke for Skandinavisme.
- (100) Fru B.: Fy! det maa du ikke sige. Enhver aandelig interesseret Student i vor Tid maa virkelig ogsaa brænde for Skandinavismen. Du er da ikke syg, min Dreng.
- (101) Chr.: Syg? Vorherre bevares!
- (102) Fru B.: Jeg synes du har været slap i den sidste Tid. Rent ud sagt, der er saa meget, der ikke interesserer dig. Jeg er saa glad for, at De af og til kommer sammen med min Søn, Svanhild. Han trænger til nogen, der kan sætte lidt Skub i ham. – Interesserer dig ikke for Skandinavismen! Ved du nu hvad? Skandinavismen *er* en stor Ide. Og der maa være noget i Vejen med den Ungdom, der ikke har Idealer.
- (103) Chr.: Saa er der ikke noget i Vejen med *vor* Ungdom. Hør nu bare; nu synger de i Gaderne igen.
- (104) Fru B.: Kønne unge Stemmer! kønne unge begejstrede Stemmer. Der er nu noget ildnende ved Sang. Synes De ikke ogsaa, Svanhild?
- (105) Svanhild: Jeg vil nu hellere staa paa Ski.
- (106) Fru B.: Naa naa ja, det maa De jo selv om. Jeg har nu altid haft en lille Smule for, hvad jeg vil kalde det højere. Og jeg haaber, at naar du engang bestemmer dig for en Livsledsagerinde, Christopher, vil det blive en, der i nogen Maade kan dele mit Syn paa de afgørende Ting her i Livet.